

# K místu a úloze obrany v ozbrojeném zápase

Především chci zdůraznit, že se nebudu zabývat protivzdušnou, protiraketovou a protikosmickou obranou, i když ony jsou důležitým a nezbytným předpokladem úspěšného vedení veškeré bojové činnosti.

Místo a úlohu obrany v ozbrojeném zápase můžeme posuzovat jednak jako druh bojové činnosti a jednak z hlediska toho stupně velení, který ji organizuje. Správné pochopení obrany z obou těchto hledisek je důležitým předpokladem pro úspěšné řešení základních otázek obrany.

Jak historie ukazuje, lze konečného vítězství nad protivníkem dosáhnout jedině útokem. Útok byl proto vždy považován nejen za základní, ale současně za hlavní druh bojové činnosti vojsk a tak tomu je i dnes.

Možnost útočit však není dána sama sebou. Lze ji s úspěchem realizovat jen tehdy, jsou-li splněny tyto dvě hlavní podmínky:

- existuje protivník na kterého lze útočit — tzn., že protivník sám neútočí nebo útočí jen s krajním úsilím. Je to tehdy, je-li protivník v obraně nebo jsou předpoklady, že do ní při vyrazení útoku druhého z protivníků přejde;
- ten, kdo chce útočit má k tomu potřebnou převahu sil a prostředků.

Útok a obrana tak vytvářejí v ozbrojeném zápase jednotu protikladů, kdy použití jednoho z těchto druhů bojové činnosti je podmíněno opačnou činností druhé bojující strany a současně tuto opačnou činnost vyvolává a podmiňuje.

Rozhodnou-li se oba protivníci při vyrovnaném poměru sil řešit své úkoly postupem vpřed, *dochází k jejich střetnutí*. Ani jedna z bojujících stran nevede v tomto případě z hlediska vytyčených hlavních podmínek útoku útok a pocho-pitelně ani jeho opak — obranu.

Jakmile však jeden z protivníků (v důsledku ztrát popřípadě z jiných důvodů) upustí od zámyslu v daném prostoru úkol útokem a volí obranu (protivník získá manévrem silami a prostředky prostorovou a časovou převahu), nastupuje na místo střetnutí opět útok a obrana.

Zkušenosti ukazují, že čím nižší organizační stupeň střetnutí vede, tím kratší je jeho trvání a tím epizodičtější má charakter. Je to dáno schopností soudobých palebných prostředků (jejich účinkem a pohyblivostí), zejména jaderných zbraní, rychle měnit poměr sil především na taktických stupních. V důsledku toho dochází u nich k častějšímu střídání útoku a obrany v boji.

Vedle útoku a obrany (případně střetnutí) může vzniknout situace, kdy oba protivníci budou předchozí bojovou činností vyčerpáni tak, že ani jeden z nich nebude schopen získat pro útok potřebnou převahu a útočit. Pak může dojít k opaku střetnutí. Obě bojující strany, až na drobné akce průzkumnového charakteru, budou v dosažených prostorech v podstatě obnovovat svou bojeschopnost po dobu, nutnou na přeskupení a doplnění vojsk vším potřebným pro útok. Toto období bude vzhledem k vysokým manévrovacím schopnostem soudobých armád poměrně krátké.

Ze vzájemné závislosti a podmíněnosti útoku a obrany můžeme vyvodit, že je-li základním druhem bojové činnosti útok a obrana je jeho zákonitým opakem, pak také *obrana je základním druhem bojové činnosti.*

*Proto zásady obrany ovlivňují a do určité míry i diktují zásady útoku a obraceně.* Přitom iniciativa nesporně patří útoku, jehož podmínkou je převaha sil a prostředků. To je také hlavní příčinou toho, proč nemůže druhý z protivníků útočit, ale je nucen se bránit. Protože obrana je vynucena, nemůže být nikdy hlavním druhem bojové činnosti. Tím zůstává nepochybně i nadále útok, jenž jediný může splnit cíl veškeré bojové činnosti, kterým je vnutit protivníkovi svou vůli.

Cílem obrany v podstatě je podle daného organizačního stupně změnit převahu sil a prostředků útočníka ve prospěch obránce nebo k tomu alespoň přispět. Toho dosahuje jednak ničením protivníka a jednak manévrem vlastních vojsk. Tím vytváří předpoklady k tomu, aby se z obránce stal útočník a obraceně. *Obrana má tedy dočasný charakter a vzhledem k tomu, že jejím konečným cílem je opět přechod do útoku, musí být idea přechodu do útoku také součástí obranného zámyslu.* Tak tomu musí být již u vševojskového svazku a zejména na stupni vševojsková armáda.

Realizovat ideu lze jen vytvořením prostorové a časové převahy. Tzn. změnit v daném prostoru a čase poměr sil ve prospěch obránce. Toho dosáhneme efektivním a sladěným použitím palby.

Palebné možnosti jsou závislé na dosahu a účinnosti zbraní a na jejich pohyblivosti. Čím je dosah palebných prostředků menší, tím větší význam má pohyblivost vojsk. Ta totiž umožňuje a zabezpečuje rychlou reprodukci účinné palby jednotlivých zbraní a to je nezbytný předpoklad k získání a udržení palebné převahy.

Manévrující vojska využívají v podstatě palebných účinků hlavních palebných prostředků (raket, letectva, dělostřelectva apod.) jednak k tomu, aby se na ničení protivníka mohly podílet palebné prostředky s kratším dosahem (tanky, minomety, pěchotní zbraně) a jednak k prodloužení převodního dostřelu hlavních palebných prostředků.

*Cílem manévru vojsk v tomto případě bude aktivní útočnou činností na daném směru dokončit rozbití palbou rozrušené a dezorganizované sestavy protivníka nebo alespoň v jeho ničení pokračovat. K úspěchu útočné činnosti části sil na daném směru se mohou podle situace připojit postupně i další síly. Dílčí úspěch tak může vést k přechodu obránce do útoku, který musí být konečným cílem každé obrany.*

Místní útoky obránce (protizteče a protiúderu na směrech, kde získal převahu sil a prostředků) budou příslušnou část sil útočníka nutit k zastavení postupu a k úspěšnému přechodu do obrany.

Proto jednota útoku a obrany v ozbrojeném zápase není dána jen tím, že se vyskytují současně, přitom však je každý z těchto druhů bojové činnosti u jed-

hoho z protivníků, ale v tom, že jsou ve své podstatě obsaženy i v sobě navzájem.

Každý útok totiž má v sobě obranné tendence a každá obrana má v sobě tendence útoku. Bylo tomu tak např. již v boji o pevnosti, kdy jejich obránci si především skrytým manévrem sil a prostředků a úderem zahajovaným s překvapením vytvářeli podmínky pro dílčí útoky — výpady.

Možnost přechodu z jednoho druhu bojové činnosti do druhého byla a je i nadále závislá na kvalitě zejména palebných prostředků a mobility vojsk. Čím jsou palebné prostředky účinnější a mají větší dosah a mobilita vojsk vyšší, tím snadněji lze získat v obraně místní (prostorovou) a časově omezenou převahu nad útočícím protivníkem a vytvořit tak situace příznivé pro odpovídající útočnou činnost obránce.

Schopnost obránce uskutečnit dílčí útoky (protizteč a protiúder) se s rozvojem bojové techniky stávala postupně častější součástí obrany. V soudobých podmínkách tyto možnosti ještě více vzrostly, zvláště při použití raketových jaderných zbraní.

### *Místo obrany pozemních vojsk v soudobé strategii, operačním umění a taktice*

Z historie víme, že v dosavadních válkách (druhou světovou válku nevyjímaje) byla obrana pozemních vojsk organizována jak na strategickém, tak i na operačním a taktickém stupni. Bylo to dáno především tím, že tehdejší palebné možnosti zbraní dovolovaly rozhodnout o výsledku války jen bojovou činností pozemních vojsk na bojišti. Teprve ke konci války (asi od poloviny roku 1944) se spojenecká vojska snažila ovlivnit její průběh masovým zasazením letectva. Vzhledem k jeho i když značným, přece jen ze soudobého pohledu omezeným možnostem (únosnost 1 000 kg, ke konci války až 3 000 kg; dolet 500 km, ke konci války výjimečně až 8 000 km), neměla činnost letectva pro výsledek války rozhodující význam. V této době (polovina roku 1944) o něm již v podstatě rozhodla pozemní vojska.

O tom, zda šlo o obranu v rámci strategickém, operačním či taktickém, rozhodovala převaha sil a prostředků, kterou se podařilo jednomu z protivníků získat. Šlo-li o strategickou převahu sil a prostředků jedné strany, musela druhá bojující strana stanovit takový způsob boje, který by jí umožnil zbavit protivníka převahy sil a prostředků. V krajním případě musel vytvořit takové podmínky, které by umožňovaly převahu útočníka alespoň paralyzovat, případně uplatnit jen za cenu nadměrných a přitom pro něho nepřijatelných ztrát.

Prostředkem k realizaci tohoto základního požadavku mohla být jen tomu odpovídající obrana — tj. obrana strategická. Jako příklad mohu uvést — vedení války SSSR proti fašistickému Německu od jejího zahájení až do listopadu 1942 nebo Habeše proti Itálii.

Je pochopitelné, že součástí strategické obrany byla i obrana operačních svazů, taktických svazků, útvarů a jednotek. Všechny tyto organizační stupně plnily v rámci strategické obrany dílčí a to buď operační, či taktické úkoly. Podle stupně velení šlo pak o obranu v operačním či taktickém měřítku.

Obrana v operačním, ale hlavně taktickém měřítku se však vyskytovala také v průběhu strategického útoku. Bylo to v případech, kdy bojující straně vedoucí strategickou obranu se podařilo palbou nebo přesunem a zasazením čerstvých sil a prostředků získat prostorovou a časovou převahu nad útočícími vojsky. Příkladem této činnosti může být i známá Blatenská operace z března 1945.

Německé armády vedoucí do té doby obranu vrhly do boje čerstvé svazky a donutily svazky útočícího 3. ukrajinského frontu přejít dočasně do obrany. Dalším příkladem může být kurská operace z roku 1943.

Nyní armády obou hlavních světových velmocí SSSR a USA (a tím i obě proti sobě stojící koalice — státy Varšavské smlouvy a NATO) jsou vyzbrojeny raketovými jadernými zbraněmi. Proto je situace, pokud jde o možnosti ničení, jiná. Již dnes dosah a počet jaderných náplní na obou stranách několikanásobně *překračuje potřebu, nutnou na vzájemné zničení.*

Logickým důsledkem neomezeného použití raketových jaderných zbraní v příští možné válce je, že protivník může být zničen již prvním hromadným uderem. *Vojenské doktríny obou koalic z této své možnosti a z hodnoty ostatních palebných prostředků vycházejí a proto počítají na stupni strategickém jen s útokem.* To tedy znamená s *útokem strategickým.*

Protiklad strategického útoku — strategickou obranu — ani jedna z uvedených vojenských doktrín nezná. To ovšem nedokazuje, že strategická obrana přestala existovat. Obrana jedné z bojujících stran je jednou ze základních podmínek útoku druhého z protivníků. Opačně tvrzení by bylo popřením všeobecně platného zákona jednoty protikladů. V našem případě to znamená, že *vedle strategického útoku existuje strategická obrana.*

To, co je teoreticky možné a správné, nemusí být ovšem prakticky uskutečnitelné. Aby určitá teorie mohla platit v praxi, musí být splněny podmínky, za nichž je realizovatelná. *O strategickém útoku můžeme hovořit tehdy, jestliže ani jeden z protivníků nebude v důsledku dobře organizované protiraketové, protikosmické a protivzdušné obrany zničen.* Přitom jednomu z protivníků se podaří získat strategickou převahu a iniciativu umožňující mu útok proti druhému. Ten naopak bude schopen vést jen strategickou obranu, čili bude se muset vzdát alespoň na určitou dobu řešení svých cílů rozhodnou aktivní činností.

Při oboustranném použití jaderných náplní, kdy přes vzniklé ztráty zůstane bojeschopnost obou protivníků zachována a rovněž poměr sil bude zhruba vyrovnan, může nastat situace, že obě bojující strany se rozhodnou řešit své cíle aktivním použitím pozemních sil. *Pak dojde ke střetnému sražení.* Určit délku jeho trvání je problematické. Teprve získá-li převahu jeden z protivníků nad druhým, může se střetné sražení změnit na strategický útok a strategickou obranu. Útok a obrana v rámci operačním a taktickým budou přitom nedílnou součástí strategického střetného sražení obou nepřátelských koalic.

V případě, že první hromadný jaderný úder zničí jen jednu z bojujících stran, pak činnost druhé strany bude v podstatě omezena jen na obsazení nepřátelského území a nelze tedy v daném případě hovořit o strategickém útoku.

Jestliže dojde k vzájemnému zničení obou protivníků již v prvním hromadném úderu, pak možnost vést strategický útok kteroukoliv stranou je vyloučena.

Poněvadž obě strany jsou si této krajně nepříznivé varianty vědomy, objevují se názory *vést příští možnou válku nebo alespoň její první armádní či frontové operace bez použití jaderných zbraní.*

Při této variantě lze předpokládat, že průběh války do použití jaderných zbraní bude v podstatě probíhat podle zásad druhé světové války, uzpůsobených použitím soudobé bojové techniky a možné úhroze ať již omezeného či neomezeného použití raketových jaderných zbraní. To prakticky znamená, že *výsledek války opět rozhodnou pozemní vojska, využívající v plné míře mohutného letectva. Význam letectva ve srovnání s druhou světovou válkou bude daleko*

větší. Je to dáno tím, že v průměru 3 až 5X, v některých případech dokonce až 10X vzrostla jeho rychlost, dolet i množství a účinnost výzbroje. Letectvo se tak v podmínkách nepoužívání jaderných zbraní vedle plnění jiných úkolů stává důležitým palebným prostředkem ničení. Možnosti jeho využití jsou však plně závislé na narušení systému protivzdušné obrany, který je v soudobých podmínkách jen velmi těžko překonatelný.

Úkolem letectva bude rozhodujícím způsobem přispět k získání strategické převahy nad protivníkem a vytvořit tak podmínky pro strategický útok. Na strategický útok bude pak druhá strana odpovídat strategickou obranou.

Z toho, co jsem uvedl vyplývá, že strategická obrana je nedílnou součástí nejen vojenské teorie, ale i praxe tam, kde se hovoří o strategickém útoku. Strategická obrana spolu se strategickým útokem jsou dvě základní podmínky, jimiž se ve vojenství projevuje zákon jednoty protikladů, který je objektivně platným a přitom je jedním z hlavních obecných zákonů každé a tedy i vojenské vědy. Je proto třeba také v příští možné válce i za případného používání raketových jaderných zbraní počítat s tím, že vedle strategického útoku bude existovat i strategická obrana a je proto třeba uvažovat také o jejím případném vedení.

Počítat vedle strategického útoku i s možností strategické obrany ještě ovšem neznamená přijmout strategickou obranu za základní koncepci své vojenské doktríny. Umožňuje to jen *včas se připravit i na nejpříznivější variantu vedení války* (což je naší povinností) a tím vytvořit reálné předpoklady k tomu, aby v případě nutnosti trvala co nejkratší dobu.

Jen tak se můžeme vyvarovat osudové chyby, které se dopustily před druhou světovou válkou některé státy (Francie) opačnou koncepcí, tj. jednostrannou orientací vojenské doktríny na strategickou obranu a opomíjením strategického útoku.

Cílem strategické obrany kromě odražení úderů strategických prostředků protivníka může být — likvidací následků palebných, případně jaderných úderů protivníka, doplněním a přeskupením vojsk a jejich bojovou činností vytvořit podmínky pro přechod do strategického útoku.

Ke splnění tohoto cíle budeme používat veškeré bojové techniky, zejména jaderných zbraní, které budou pro přechod strategické obrany do strategického útoku rozhodující.

To ovšem nemění nic na skutečnosti, že letectvo a zejména raketové jaderné zbraně jsou především prostředkem útoku a také k němu vytvářejí optimální podmínky.

*Strategický útok proto zůstává vždy hlavním* a snahou bude, aby byl i jediným druhem bojové činnosti vojsk států Varšavské smlouvy ve strategickém rámci.

Protože ke splnění strategických úkolů je třeba mít především strategické prostředky, tzn. strategické rakety a strategické letectvo a ty naše armáda nemá, není schopna sama uskutečnit ani strategický útok ani strategickou obranu.

Z místa a úlohy naší armády v rámci Varšavské smlouvy a z jejich možností tedy vyplývá, že *naše armáda povede obranu jen v rámci operačním a taktickým* a tím se bude podílet i na plnění úkolů strategického útoku či obrany.

Pokud jde o obranu *v operačním či taktickém měřítku*, platí pro její existenci v podstatě stejné zásady, jak tomu bylo za druhé světové války.

Vzhledem k možnostem jaderných raketových zbraní, ale také ostatních palebných prostředků měnit rychle a rozhodně zejména operační a taktický poměr sil obou protivníků, jsou pro přechod vojsk z jedné bojové činnosti do druhé v operačním či taktickém měřítku daleko příznivější podmínky, než tomu bylo dříve.

*Čím nižší bude organizační stupeň, tím častěji k tomu může v průběhu bojové činnosti docházet. Soudobé palebné prostředky, zvláště pak jaderné zbraně, umožňují totiž měnit poměry sil daleko snadněji a rozhodněji u nižších (stačí relativně méně prostředků k způsobení procentuálně větších ztrát), než u vyšších organizačních stupňů.*

Jestliže tedy strategická obrana vzhledem k možnostem soudobé bojové techniky má být výjimkou, pak *obrana v operačním a taktickém měřítku bude nedílnou součástí jak strategického útoku, tak i střetného sražení koalic.*

Proto si všimnu podmínek, za nichž budeme do obrany v operačním či taktickém měřítku přecházet.

#### *Podmínky přechodu do operační a taktické obrany*

V průběhu strategického útoku nebo střetného sražení budou tedy vojska na operačním či taktickém stupni přecházet do obrany tehdy, nebudou-li moci na svém směru (ve svém prostoru) déle útočit.

Bude to zejména

- při neúspěšném střetnutí na některém ze směrů útoku,
- v průběhu útoku při odražení silnějších sil protivníka, není-li je možné rozbít ve střetném boji či sražení a to jak v přihraničním prostoru, tak i v operační hloubce,
- způsobí-li raketové jaderné údery protivníka příslušnému organizačnímu stupni takové ztráty, že není schopen dále pokračovat v útoku a nemá k dispozici ani zálohy, které by mohly v krátkém čase nahradit či převzít úkoly vyřazených sil,
- při nutnosti zabezpečit tímto způsobem křídla útočících vojsk,
- je-li třeba vytvořit na jiném směru převahu sil a prostředků na úkor sil a prostředků daného směru,
- odrazil-li protivník náš útok z chodu včas a dobře organizovanou obranou a je třeba přeskupit, přisunout a doplnit vojska k plánovitému útoku,
- při nedostatku munice, zejména jaderné, bude-li použito raketového paliva, případně i pohonných hmot,
- k zajištění dosaženého prostoru při silném radioaktivním zamoření, kdy velikost zamořených prostorů nedovoluje jejich obejít a pokračování by znamenalo vysoké zamoření, případně vyřazení osob,
- při obraně státní hranice proti protivníkovi, který má na daném směru (prostoru) převahu sil a prostředků.

Kromě těchto případů, kdy jsou vojska k přechodu do obrany víceméně donucena, jsou situace, kdy s přechodem do obrany na operačním či taktickém stupni počítáme předem.

Sem patří

- obsazení a udržení určitého prostoru vlastním výsadem do příchodu pozemních vojsk,

- zabezpečení státní hranice s neutrálním státem,
- obrana mořského pobřeží proti vzdušným a námořním výsadbám.

Vidíme tudíž, že se jedná o *vy nucený druh bojové činnosti*, do něhož budou operační svazky nebo taktické organizační stupně v podstatě přecházet v důsledku činnosti nepřítele, zámyslu dalšího vedení operace či boje nadřizovaného, terénu, materiálního a technického zabezpečení vojsk.

Tyto podmínky budou vznikat na směrech hlavního úderu jen výjimečně, poněvadž sem bude soustředěno maximum úsilí, zejména letectva a jaderných úderů (budou-li použity).

Do obrany může příslušný organizační stupeň přecházet často v situaci, kdy sousedé budou pokračovat v útočné činnosti. Svým postupem mohou donutit protivníka i před bránícími se vojsky k odchodu a umožnit jim tak přechod z obrany do útoku. To jen podtrhuje dočasnost a krátkodobost obrany v soudobých podmínkách.